

vad är en "kvinna"?

Samling med fika 18.00
Feministcirkeln startar 18.15
och slutar cirka 20.30
Servera gärna fika
till självkostnadspris.

Läsning inför mötet

X *Kvinnofrontens handbok om "feministiskt självförsvar", om kvinnohatskulturen, sidan 54-58, samt om obektifiering, sidan 64-65.*

Upplägg

Det kan vara bra om man gjort en plan för hur lång tid de olika delarna av mötet kan ta. Då kan man kolla vartefter att man hinna med allt. Men självklart ska det bara vara ungefärliga hålltider och inget man måste följa precist!

- 18.15 **Först:**
Kvällens mötestidsplan. Berätta gärna *igen* om hur rundorna fungerar, för det kan ta lite tid att lära sig för den som är ovan.
- 18.30 *Hur mår du idag*-runda med presentation (det kan vara svårt att komma ihåg allas namn i början, så det kan vara bra att börja flera möten med att alla säger sitt namn på *Hur mår du*-rundan).
- 18.45 **Inledning:**
Kolla vilka som har tagit med sig något att berätta. Planera in ordningen på det. Kör allt som inledningsvis ska sägas och visas. Om ni vill kan någon av er prata utifrån inledningstexten på nästa sida.
- 19.00 **Diskussion.**
Här kan ni använda er av diskussionsfrågorna här nedanför om ni vill.
(Är ni många kan det vara bra att dela upp er i smågrupper, och då återsamlas minst en kvart innan ni ska avsluta.)
- 20.15 **Avrundning.** Genomgång inför nästa möte, fråga om några vill ta med sig texter, bilder, dikter eller vad som helst inför inledningen då.
Avslutningsrunda (eventuellt med bilder).

Diskussionsfrågor:

- 👉 Hur ser en "kvinna" ut – vad ÄR en "kvinna"? Vad är "okvinnligt"?
- 👉 Vilka barnböcker läste du när du var liten som handlade om starka, driftiga tjejer?
- 👉 Stämmer det att kvinnoföraktet blivit så normalt i vardagen att det inte syns? Ge exempel!
- 👉 Ser du några likheter respektive skillnader mellan "symbolerna" slöja/stringtrosa?
- 👉 Har du några knep för att peppa dig själv och ditt självförtroende?
- 👉 Vad skulle du vilja se på TV, läsa om i tidningarna, om du fick bestämma helt själv?
- 👉 Hur kan man jobba mot det ideologiska förtrycket – själv och/eller med andra tjejer/kvinnor?

vad är en "kvinna"?

Inledning

Gör gärna en egen inledning. Men vill ni kan ni exempelvis läsa högt ur texten som följer här nedanför, så kort eller långt ni tycker passar.

Ideologiskt förtryck

Om någon är förtryckt, då borde det väl bara vara att göra uppror och ändra på det? Så vad är det som gör att ett förtryck lever vidare? Hur lär vi oss reglerna för vad som förväntas av en "kvinna" respektive en "man"?

Det som gör att vi alla inte genast genomskådar olika förtryck i samhället, och gör uppror emot dem, är att det finns en *ideologi* omkring förtrycket – en *ideologisk överbyggnad*, säger en del – vilket alltså helt enkelt är en *samling av idéer*, som säger till alla människor i samhället att det är så här det ska vara – till exempel att uppdelningen mellan könen är något *naturligt* och *självklart*, att kvinnor ska vara vackra medan män ska bestämma och så vidare, att det bara är så. Därför brukar vi prata om det "ideologiska förtrycket".

Det räcker förstås inte med att makthavare bara säga att saker ska vara på ett visst sätt för att folk ska gå med på det. Det handlar också om att hindra folk från att se något annat, till exempel genom att "snuttifiera" allt, så att vi inte ser *samband* och kan dra slutsatser. Och de kan till och med påstå att det vi ser inte finns, att allt handlar om något annat.

*Om alla kvinnor tänker på att vara vackra och köpa rätt antirynkräm, så tänker vi inte på att göra uppror mot kvinnoförtrycket – vi har **internaliserat** förtrycket, alltså att jag tagit in den kvinnosynen som något så självklart, att det blivit en del av mitt eget tänkande, min upplevelse och mina känslor.*

Genomskåda könsmaktsideologin

För att vi alla kunna motverka förtrycket är något av det första vi måste göra alltså att försöka genomskåda det här ideologiska förtrycket, i alla sammanhang. Det mest självklara sättet att göra det är förstås att försöka *analysera allt som finns omkring oss*, och peppa oss själva och varandra att genomskåda ideologin.

Pornografen är ett tydligt exempel på något som är väldigt normaliserat i vårt samhälle. En journalist skrev för några år sedan en artikel om hur hon själv insåg det när hon var på en journalistkonferens i Nepal. Hon hade tagit med sig filmen *Jalla, Jalla!* för att visa något aktuellt från Sverige idag – det var en film hon själv gillade mycket. När hon satt där på visningen för journalistkollegorna från övriga världen fick hon en chock, när hon insåg att hon helt glömt bort scenerna som utspelade sig i porrbutikerna och alla porranspelningar filmen igenom. En efter en reste sig hennes kollegor, främst kvinnorna, och gick därifrån. Hon kunde inte sova på natten, och skrev om vilken chock det blev för henne att inse att hon normaliserat porren så mycket att hon helt enkelt glömt bort att den fanns där. Kvinnoförtryck som underhållning. Den amerikanska feministen och författaren Andrea Dworkin har skrivit om att pornografen kan säga oss något om kvinnans ställning i samhället: "När

din våldtäkt är underhållning, är din värdelöshet fullkomlig."

Ideologin finns också i språket, där man pratar om idrott respektive *damidrott*, om politiska partier och *kvinnoförbund*. Kvinnofrontens skriver i handboken om *feministiskt självförsvar*:

"Kvinnor får finna sig i att kallas brandman och ombudsman, eller få ordet "kvinnlig" tillagt framför musiker eller författare (alternativt får de femininformen "inna" pålagt som i författarinna), men när allt fler män börjar arbeta som sjuksköterskor börjar det ställas krav på att yrkestiteln ska bytas mot något könsneutralt.

Kvinnan är motsatsen till människan."

I handboken finns fler exempel på hur mannen är norm i vårt samhälle på så många sätt. Och för det mesta tänker vi inte på det, eftersom allt är så normalt, så vanligt och självklart. En av de äldre kvinnofrontarna brukar berätta om när hon var på *Feministisk bokmessa* i Oslo för många år sedan. En hel vecka samlades kvinnor från hela världen i Oslo och författarna berättade om sina liv. Att vara där, och bo och äta inom området – och därmed inte möta något annat, utan vardagligt, hela tiden, varje dag, se alla dessa starka kvinnor – av alla storlekar och alla hudfärger – och lyssna till alla dessa kloka kvinnor med ett hav av erfarenheter – var som en avprogrammering. När hon en dag för att vila från alla intryck tog en promenad genom Oslo, såg hon plötsligt på ett annat sätt allt omkring sig: män och bara män på statyer, och som symboler för allt viktigt och starkt, kvinnor som tillhör i skyltfönster och på reklamaffischer – all den propaganda som är en så självklar del av vardagen att vi oftast slutat se.

Gå samman över gränserna

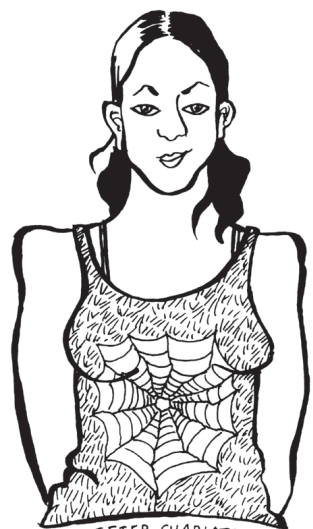
För att få hjälp att genomskåda det ideologiska förtrycket kan vi ta alla chanser att möta kvinnor från andra kulturer. Då kan vi lära varann genomskåda just det förtryck som finns hos oss – för vår svenska del genomskåda myten om Sverige som "världens mest jämställda land".

Som tjej eller kvinna i Sverige kan man lätt tro att vi har det så mycket bättre här än kvinnor i andra länder, och på ett sätt är det rätt, eftersom kvinnor i Sverige bland annat haft större möjlighet att försörja oss själva genom yrkesarbete än kvinnor i många andra länder. Men på andra sätt är vi mer förtryckta. Vi i Kvinnofronten har haft en del samarbete med organisationen GABRIELA i Filippinerna och bland annat besökt varandra. När de filippinska feministerna såg all pornografi och kvinnoförtryckande reklam här i Sverige, tyckte de att vi i Sverige hade det väldigt svårt: att tvingas bli så kränkta och förnedrade överallt på offentlig plats – vilket extremt kvinnoförtryck!

Av mötet med kvinnor från andra delar av världen kan vi lära oss att genomskåda det ideologiska förtryck som var och en av oss utsätts för i sin del av världen. Vi kan se likheter och olikheter, men också att förtrycket är detsamma – det tar sig bara olika uttryck, och därför måste även kampen emot förtrycket se lite olika ut.

En feminist som skrivit en del om det är den marrockanska feministen och professorn i sociologi *Fatima Mernissi*, som bland annat skrivit boken *Shahrazad reser västerut*. Hon hade tidigare skrivit en bok om sin uppväxt i ett harem, och när hon skulle resa omkring i väst och föreläsa om boken möttes hon av västvärldens föreställning om harem och haremsdamer – långt ifrån den verklighet hon själv växte upp i. Hon gör upp med västs självgodas bild av att vara mindre kvinnoförtryckande än öst, och pekar på sådana siffror som att det fanns *dubbelt så många* kvinnliga teknikstuderande i Turkiet och Syrien jämfört med Holland och England 1996, och fler kvinnliga lärare vid tekniska universitet i Egypten jämfört med Frankrike eller Kanada. I boken *Shahrazad reser västerut* skriver

VAD TJEJER ÄN GÖR
MÅSTE VI GÖRA DET
DUBBELT SÅ BRA SOM
KILLARNA FÖR ATT SES
SOM LIKA DUKTIGA.
LYCKLIGTVIS ÄR
DET INTE SÄRSKILT
SVÅRT...

FRITT EFTER CHARLOTTE WHITTON.

© ILLUSTRATION: GERDA CHRISTENSON

hon om skillnaderna mellan västerländskt och muslimskt kvinnoförtryck, och pekar på att det muslimska är mer uppenbart – och därmed kanske lättare för feministerna att kämpa emot, medan det västerländska är mer osynligt eller dolt – och därmed svårare att bryta.

Fatima Mernissi har också visat på förtrycket i västvärldens skönhetsideal, där hon tar exempel från sitt eget möte med väst:

"Det var under mitt misslyckade försök att köpa en bomullskjol på ett amerikanskt varuhus som jag fick höra att mina höfter var för breda för att gå in i storlek 6. Den pinsamma upplevelsen fick mig att inse hur skönhetsbilden i väst kan såra och förödmjuka en kvinna lika mycket som slöjan gör när den statliga polisen tvingar kvinnan att bära den i extremistländer som Iran, Afghanistan eller Saudiarabien. Ja, den dagen råkade jag hitta ett av svaren på gåtan om den passiva skönheten i västerländska haremsfantasier. Den eleganta expediten i den amerikanska butiken tittade på mig där hon stod bakom sin disk och sa att hon inte hade någon kjol i min storlek. 'I hela det här stora varuhuset, skulle här inte finnas en kjol åt mig?' sa jag. 'Ni skojar.' Jag kände mig mycket misstänksam och tänkte att hon kanske var för trött för att hjälpa mig. Det kunde jag begripa. Men så kom expediten med ett nedlåtande omdöme som lät som en imams fatwa för mina öron. Det var oåterkalleligt.

'Ni är för stor!' sa hon.

'Jag är för stor jämfört med vad då?' frågade jag och såg spánt på henne, för jag insåg att här hade jag kommit på en avgörande kulturskillnad.

'Jämfört med en 6:a', kom expeditens svar.

Hennes röst hade en vass egg som är typisk för dem som hävdar en religiös lag. 'Storlek 4 och 6 är normen', fortsatte hon, sporrade av min förbryllade uppsyn. 'Avvikande storlekar, som den ni drar, säljs i specialaffärer.'

Det var första gången jag någonsin hört sånt struntprat om min storlek. På marrockanska gator hade karlarnas smickrande kommentarer om mina rätt generöst tilltagna höfter i årtionden fått mig att tro att hela jorden delade deras åsikt."

Motkraft: Systerskap

För att genomskåda myterna och det ideologiska förtrycket behöver vi alltså varandra, feminister från hela världen. Och var och en av oss behöver vardagligt möta andra tjejer och kvinnor och jämföra erfarenheter med, för att hjälpa varandra att avslöja myterna.

Ett annat exempel från handboken om *feministiskt självförsvar*:

"På Drottninggatan i Stockholm, stadens största gågata där massor av människor passerar varje dag, finns ett konstverk i gatan. Det består av käcka citat av August Strindberg, inbyggda i asfalten. Där står till exempel: "Jag är endast teoretiskt kvinnohatare", "Det fanns intet helvete på jorden förr än paradiset blev riktigt färdigt det vill säga kvinnan kom!" och "Din mor var här... och hon lämnar en lukt efter sig som en ihjälslagen orm".

Föreställ er att vi byter ut ordet kvinna mot jude. Landets huvudstad pryds av ett offentligt konstverk med inristade ord: "Jag är endast teoretiskt judehatare", "Det fanns intet helvete på jorden förr än paradiset blev riktigt färdigt det vill säga judarna kom!" och "Din judesläkt var här... och de lämnar en lukt efter sig som en ihjälslagen orm".

Om citaten verkligen handlat om judar, är det minst sagt troligt att ett sådant konstverk skulle polisanmälas för hets mot folkgrupp, eller snarare att det aldrig fått byggas.

Men när det gäller kvinnoför-aktet är vi alla så vana. Det möter oss överallt; i media, i reklamen, i skämt-andet släkt och vänner emellan – och så vidare."

Vi feminister brukar prata om att "sätta på oss kvinnoglasögon". Att vända på saker, som i exemplet med Strindbergscitaten, brukar vara ett bra sätt att se vad det handlar om. Men också att i varje sammanhang fråga sig: Hur påverkar detta tjejer och kvinnor?

Ett annat sätt att både genomsöka och kämpa emot kan vara att försöka göra alternativa bilder. Bilder på starka, häftiga, driftiga tjejer och kvinnor. Kvinnor som visar solidaritet med varandra. Tjejer och kvinnor som gör uppror. Tjejer och kvinnor som driver kvinnokamp.

Här följer utdrag ur metodhandboken "Tjejjourskunskap", från Stockholms Tjej-jour 2000, från kapitlet "Tjejers vardag", med text av Gerda Christenson:

Jag kan faktiskt nästan allt", säger Lotta i Astrid Lindgrens bok "Lotta på Bråkmakargatan", och det kunde gälla för många tjejer i 6 - 7-årsåldern. Men när de sen manglats genom skolan, och lärt sig vad som gäller för kvinnor och flickor i vårt samhälle, då har de flesta tjejer tyvärr inte mycket av det självförtroendet kvar. Och på många sätt blir tjejers vardag bara hårdare och hårdare.

Sexualiserat förtryck

En högstadietjej som går till skolan rör sig i en värld som är fullständigt pornofierad. På flera skolor har killarna satt upp porr-bilder på insidan av sina skåp, och många tjejer berättar att de inte kan undgå att se bilderna när eleverna på rasterna hämtar sina böcker i skåpen.

• • •

• • •

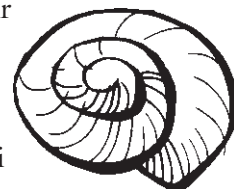
På lektionerna kommer killarna med förlöjligande kommentarer då tjejerna säger något och killarna anspelar gärna på tjejernas kroppar; bröst och stjärtar. Tjejerna blir ofta kallade "hora" och "fitta", ibland som skällsord, ibland som hälsningsfras. Så vanligt är det, att tjejer till och med själva börjat kalla varandra så. Och de som vill protestera riskerar att hamna i fallgropen att själva dela upp kvinnor i "horor" och "madonnor"; pa-

rollen "vägra kallas hora" befäster att hora är något dåligt, som andra tjejer inte vill bli kallade. I själva verket finns inga horor – oavsett vad man tycker att ordet betyder – annat än i killars och mäns bedömning av tjejer och kvinnor. Vad gäller hora i betydelsen prostituerad handlar ju prostitution precis som annat sexuellt utnyttjande om *mäns*sexualitet och förtryck, där skammen borde vara deras, inte kvinnornas. Dessutom lägger uppmaningen "vägra kallas hora" ansvaret på tjejerna. Det borde vara killarna som tvingas sluta trakassera tjejer verbalt, och det borde vara lärarnas ansvar att se till att killarnas trakasserier upphör.

Men i skolan är det tvärtom så att killarnas förtryck av tjejer oftast är helt accepterat, som en del av vardagen. När killarna tafsar kan tjejerna fräsa ifrån eller rent av slå tillbaka, men förtrycket ifrågasätts inte i grunden. En del manliga lärare tafsar gärna de också och tjejernas klagomål tas alltför sällan på allvar.

Manlig gemenskap

När media numera faktiskt börjat uppmärksamma tjejers villkor i skolan och skildrar hur tjejer blir kallade "hora" och "fitta", framställs det som förskräckligt, men det är få som ställer krav på att något måste göras åt att killarna betar sig så. I Stockholms Tjej-jour har vi allt mer börjat se att detta bland annat beror på att vuxna män och killar har en gemenskap i

Tjejer bryter oftare mot könsgränserna i skolan, trots att de straffas hårdare än killar när de gör det. Många tjejer gör alltså motstånd mot underordningen.

kvinnoförtrycket. Vuxna män konsumerar också pornografi och vill inte ha den ifrågasatt. Vuxna män sexualiserar också unga tjejer och stoppar inte killar som tafsar, tvärtom bagatelliserar de flesta övergreppen. Och skolan som helhet försvarar hellre en manlig lärare än en ung tjej som ”bara” är elev.²

Skola – i underordning

Skolan är för de flesta elever en ”skola i underordning”, men det gäller särskilt för tjejerna. Inom skolforskningen används begreppet ”den dolda läroplanen” och med det menas att det förutom den officiella läroplanen finns andra saker som skolan lär ut. Det eleverna lär sig genom den dolda läroplanen är:

- att vänta,
- att bli avbrutna,
- att göra saker som inte intresserar dem, och
- att underkasta sig makt.

Flera forskare har visat att den dolda läroplanen gäller tjejerna mer än killarna. Tjejer straffas hårdare än killarna när de bryter mot den dolda läroplanen. De straffas också hårdare när de bryter mot könsreglerna, till exempel när en tjej är framfusig och pratig. Men trots att de straffas

hårdare, bryter tjejerna mot könsgränserna oftare än killarna. Det är alltså många tjejer som gör motstånd mot underordningen.

I skolan förväntas tjejer att lära sig hålla käften och vara snälla. I genomsnitt upptas en lektionstimme till tre fjärdedelar av att läraren pratar. Av den övriga tiden tar killarna två tredjedelar. Att de kan göra det utan reaktioner, beror både på att de flesta barn och ungdomar redan lärt sig vad som gäller *och* på att läraren förväntar sig tysta tjejer.

När tjejerna ändå yttrar sig i klassrummet kommer killarna ofta med elaka kommentarer. Tjejer förlöjligas och lärarna gör oftast ingenting för att hindra det. Feministen Dale Spender, som gjort flera undersökningar om skola och kön, frågade lärare varför de lät killarnas trakasserier passera utan tillsägelse (eller med bara tama tillsägelser) och fick svar som: ”*Alla pojkar i den åldern betar sig på det sättet. Det är en fas de ska igenom*” eller ”*De växer ifrån det ska du veta*”.

Dale Spender skriver att hon har stora betänkligheter över vad killarna i så fall ”växer in i” för fas när de ”växt ur” denna, men det hon framför allt reagerat på är att kommentarerna bara tar hänsyn till killarna. Vad blir följden för *tjejerna* att bli utsatta för ständiga trakasserier?³

Lära för livet

Killarna får ta plats, tjejerna hålls tillbaka. Alla lär sig för framtiden: Män är mer värda än kvinnor. Killarna lär sig att hävda sina rättigheter och behov, tjejerna lär sig att tuga och bli följsamma.

Samtidigt säger många lärare till tjejerna att för att höja sina betyg måste de prata mera i klassrummet. Den tjej som får höra något sådant, tar då ofta själv på sig ansvaret för att just hon inte vågar prata mer. Hon känner att det därmed är hennes fel att hon inte får det där högre betyget. I själva verket kräver läraren att den könsordning lärarna själva inte kan bryta i klassrummet, ska enskilda tjejer klara av att ändra på.

Noter:

2. Förutom att många tjejer berättar om detta att man som elev inte blir trodd, finns det med i exempelvis ”Varför skulle jag ha ändrat mig?” – en könsstudie av några lärares upplevelser av jämställdhetsprojektet ”Våga bryta mönstret!”, C-uppsats av Anna-Karin Lindberg, Socialhögskolan vid Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete, våren 1999.

3. Dale Spender: *Man made language*. Routledge & Kegan Paul, 1982.

Lillfröken och buffertar

Istället för att stötta tjejerna till förändring är det inte ovanligt att lärare och barnomsorgspersonal på dagis och fritids använder tjejerna som hjälp åt sig själva, till exempel att hålla ordning på stökiga killar. Ofta placeras barnen vid samlingar på dagis/fritids, eller i klassrummet, enligt systemet varannan tjej och varannan kille. Tjejerna ska vara ”buffert” mellan killarna, så att killarna håller sig lugnare. Och det gör de naturligtvis ofta när de splittras upp så. Men en annan följd av uppdelningen är att en tjej som placeras mellan två stökiga killar blir än mer utsatt och inte ens kan få stöd i de andra tjejerna.

Och barnen lär sig. Några yngre skolbarn fick frågan om vilket ”det andra könet” var. Det visade sig då att de inte uppfattade ”det andra” som lika med ”det motsatta”, utan som ett rangordningsord. Och för både pojkarna och flickorna var det lika självklart att ”det andra könet” var kvinnorna.

Sexuella trakasserier

För några år sedan gjordes en undersökning bland alla tjejer i årskurs 9 i grundskolan och årskurs 2 i gymnasiet i Stockholms skolor. I den svarade varannan tjej att hon någon gång känt sig sexuellt trakasserad i skolan. Enligt en ny undersökning som Folkhälsoinstitutet gjort bland 272 gymnasieelever i Stockholms län uppgav 80% att de dagligen får höra ”hora”, ”fitta”, ”bög” eller liknande i skolkorridorerna.⁴

Noter:

4. *Dagens Nyheter*: ”Sextrakasserier i skolan: Hora är en vanlig öppningsreplik” 8/3 2000.

5. *Dagens Nyheter*: ”Sextrakasserier i skolan: Skolor saknar beredskap” 8/3 2000.

6. Ammi Helmadotter: *Pedagogik för flickor? – om flickors villkor och könsroller på fritidshem. Socialtjänsten i Stockholm, Forsknings- och utvecklingsbyrån 1989.*

Sexuella trakasserier, våld, och hot om våld är alltså en del av tjejers vardag i skolan. Inom arbetslivet finns ofta handlingsplaner för hur man ska hantera sexuella trakasserier, som ju är kriminella handlingar. I de flesta skolor finns ingenting. När Skolverket nyligen granskade 80 skolor på olika orter i Sverige, var det bara ett fåtal som hade konkreta handlingsplaner mot sexuella trakasserier.⁵

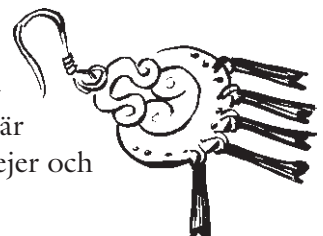
Och när tjejerna själva reagerar och försöker göra något åt förtrycket, får de inte stöd av skolans vuxna, tvärtom. I en högstadieskola i Stockholm ordnade tjejerna en demonstration mot sexuella trakasserier på själva 8 mars, Internationella Kvinnodagen. Den manliga rektorn svarade med att anteckna tjejerna som skolkande – de borde sköta sina protester på fritiden, ansåg han. Men det de protesterade emot var sin arbetsmiljö på skolan. De hade gjort en handlingsplan för hur skolan borde bemöta sexuella trakasserier, där de bland annat krävde elevvårdande personal till skolan, fler lärare, självförsvarsutbildning för alla tjejer och en mängd andra saker.

Om den vuxna personalen framförde kritik mot arbetsmiljön skulle rektorn knappast bemött dem på samma sätt: –Det där kan ni tjafsa om på fritiden!?

Fritids – för killar

Tjejers berättelser om vardagen på fritidshem blir också bekräftade i undersökningar. Det gäller inte bara att pojkarna trakasserar flickorna, utan också underordning på andra sätt. När personalen exempelvis tar initiativ till prat med barnen är det oftast med killarna. Tjejerna får själva ta initiativ till att personalen ska prata med dem.⁶ Det har också visat sig att personalen leker mer med killarna än med tjejerna.

Och även på fritids utsätts tjejer för killarnas ”skämt” och demonstrationer av fysisk överlägsenhet, som när killar slår omkull tjejer och

Vuxna bagatelliserar ofta det som små pojkar utsätter små flickor för. För den vuxne är ju den lille pojken inte något hot.

drar upp kjolarna på dem. Vuxna bagatelliserar oftast sådant. För den vuxne är ju den lille killen inget hot. Men för den lilla tjejen är killen som slår ner henne lika stor och hotfull som en vuxen man är för en vuxen kvinna.

Tjejerna går undan mer på fritids än vad killar gör. Bland annat drar de sig undan till smårum där de stänger in sig och leker. Det är få vuxna som frågar sig om det kanske är för att de vill vara ifred för killarna, och att de faktiskt kan känna sig rädda för dem. Ännu färre gör jämförelsen med vuxna kvinnor; att vuxna kvinnor kan

hålla sig hemma på grund av rädsla för våldtäkter, medan tjejerna på fritids kanske stänger in sig i smårum av rädsla för killarna.

Manshat

En sådan tolkning av tjejernas lek – om den ens antyds som *en* möjlighet bland andra – är näst intill omöjlig att framföra i Sverige. Den skulle genast klassas som ”manshat”.

Nästan allt våld och sexuella övergrepp utförs av män och pojkar. Trots det blir den som talar om kön på det sättet ofta kallad ”manshatare”. Anledningen till att vuxna män och unga killar våldtar förklaras gärna vara alkohol, etnicitet, sexualdrift – vad som helst utom det uppenbara: kön.

Men så länge vi inte vågar diskutera det faktum att majoriteten av förövarna faktiskt är män och pojkar och majoriteten av de som utsätts faktiskt är flickor och kvinnor, kan vi varken förstå förtrycket eller hitta lösningar på vad vi ska göra åt det.

© ILLUSTRATION: GERDA CHRISTENSON

Gör om dig!

Idag begränsas tjejers livsutrymme ytterligare av den sexualiserade utseendefixering som blivit allt starkare under senare år. I tjejtidningarna finns råd och tips om hur man bättrar på sin yta med hjälp av smink, hårborttagning och kläder som ska omforma kroppen genom "push up" och liknande. Skönhetsidealet är att man ska vara ung, smal, vältränad och västerländsk. Värde förväntas tjejer få genom att göra sig vackra för pojkar och män. Många högstadietjejer vågar inte gå till skolan osminkade i rädsla för att bli kallade "fula". När en kändis som skådespelerskan Julia Roberts gick på fest i en kortärmad klänning som visade att hon var orakad under armarna, blev det uppståndelse i media. Att inte raka sig under armarna och på benen jämförs med att inte tvätta sig; man är inte "fräsch". Idag räcker det inte ens med att en tjej försöker måla sig och klä sig " snyggt". Den som har möjlighet förväntas dessutom göra om sig med "skönhetsoperationer", silikonimplantat och annat. Kroppen ska formas om och allt naturligt förvandlas till onaturligt. Det är blivit vanligare att även mycket unga tjejer bantar och/eller får ätstörningar och många tjejers känsla för sin egen kropp blir allt sämre.

– Jag känner mig aldrig riktigt fin, som en tjej uttryckte det.

Reklam, musikvideo, film och media demonstrerar alla ett skönhetsideal som blivit allt mer sexualiserat. Pornografins bildspråk med underordnade, ständigt sexuellt tillgängliga kvinnor och flickor går igen i annan media och möter oss överallt.

Tjejer gör motstånd

Att beskriva tjejers vardag blir lätt en eländesbeskrivning, eftersom förtrycket är så hårt. Men tjejer gör också motstånd.

Mytbilden säger att vi antingen är svaga eller starka, antingen offer eller överlevare, men i själva verket är vi bägge delarna på samma gång. Också den som är allra mest förtryckt gör samtidigt motstånd. Misshandlade kvinnor, och flickor som utsätts för incest av sina fäder, hittar i vardagen på överlevnadsstrategier både för att undkomma övergrepp och för att klara sig igenom övergreppen. Att man är förtryckt och utsatt betyder inte att man självklart accepterar förtrycket. Alla tjejer och kvinnor försöker helt enkelt hitta sätt att överleva och att fungera så bra som möjligt i ett samhälle uppbyggt av män, för män.

Själva och tillsammans

På så många olika sätt gör tjejer motstånd i sin vardag; hemma, i skolan och bland kompisar. För sin egen skull och tillsammans med andra tjejer och kvinnor.

På 8 mars, Internationella Kvinnodagen, samlas tjejer och kvinnor nästan varje år, i Stockholm liksom på andra orter, i en "Ta natten tillbaka"-demonstration. Under de senaste åren har det bara blivit fler och fler som deltagit, och de flesta är tonårstjejer.

Många tjejer går också på kurser i feministiskt självförsvar för att de vägrar acceptera förtrycket. Men även där försöker många vuxna göra förtrycket till tjejers ansvar – det pratas allmänt om att tjejer "måste lära sig sätta gränser" och inom det sociala arbetet sägs ofta att flickor ska vara "jag-starka". Risken finns att självförsvarskurser blir ett ytterligare skuldbeläggande av tjejer; om de blir utsatta efter att ha gått en självförsvarskurs finns risken att

de ser det som att det var för att de inte satte gränser ordentligt, att det blir deras fel.

Därför är det viktigt med *feministiskt* självförsvar för tjejer och kvinnor. Det feministiska självförsvaret handlar om att skapa medvetenhet om att det är mäns och killars våld det handlar om och att det inte går att helt gardera sig mot övergrepp,

men att vi kan skapa en handlingsberedskap. Därför arbetar det feministiska självförsvaret också med att stärka vänskapen och solidariteten mellan tjejer, det vill säga systerskap.

Men det finns fler sätt tjejer gör motstånd på. Att fortsätta bli kär är faktiskt också ett sätt att vägra ge upp inför förtrycket, och många gånger uppmuntras heterosexuella tjejer av både sina lesbiska och heterosexuella väninnor att stå på sig inför sina killar och kräva livsutrymme.

– Det finns ju kärlekar som är roliga också, som man blir glad av – i alla fall ett tag! som en tjej uttryckte det.

Och många unga lesbiska tjejer gör motstånd genom att öppet visa sin kärlek. Det är de som har möjliggjort att en biofilm som "Fucking Åmål" kunde bli succé bland tonåringar för några år sedan.

Tjejer gör med andra ord inte bara motstånd mot förtrycket, utan försöker också förändra, på alla möjliga och omöjliga sätt. Det kan vara i det lilla, eller i organiserad form för att försöka förändra hela samhället.

© ILLUSTRATION (INKL. SMÅILLUSTRATIONER): GERDA CHRISTENSON

läs mera...

- ★ Fanny & Siri Ambjörnsson, Emma Janke, Maria Jönsson & Erika Sörensson: *Uppror pågår - Feminister i tre generationer*. Alfabeta bokförlag 1999.
- ★ Gerda Christenson, Christina Nilsson & Amin Wikman: *feministiskt självförsvar. En handbok från Artemis Systrar & Kvinnofronten*, 2003.
- ★ Gerda Christenson & Eva Karlsson: *Tjejjourskunskap*. Stockholms Tjej-jour 2000.
- ★ Red. Kjersti Ericsson: *Kvinnekamp - Vi eier morgendagen*. Forlaget Oktober, Norge 1986.
- ★ Anne-Marie Helmadotter: *Pedagogik för flickor - Om flickors villkor och könsroller på fritidshem. Socialtjänsten i Stockholm, Forsknings- och utvecklingsbyrån* 1989.
- ★ Anne-Marie Helmadotter m.fl.: *Visst är det skillnad! - Om att arbeta utifrån både flickors och pojkars behov*. Almqvist & Wiksell 1991.
- ★ Carin Holmberg: *Det kallas kärlek - En socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par*, Anamma förlag 1993.
- ★ Fatima Mernissi: *Shaharazad reser västerut - Olika kulturer, olika harem*. Norstedts 2001.